

POMHAJ BÓH

ČASOPIS EVANGELSKÍCH SERBOW

11. číslo · ISSN 0032-4132

Budyšin, november 1985

Lětnik 35

Hrono za november:

Tak praji Bóh Knjz: Ja chcu to zhubjene zaso pytać a to zabludžene zaso přinjesć a to zranjene wobalić a to słabe posylnić Hes. 34, 16

W serbskej ludowej rěči woznamjenja słowo „profet“ skerje něšto mjenje hódne, je wono bóle wudmo hač čestne mjeno. To zaleži najskerje na tym, zo je so to, štož je nadawk profetow, překrótko wukładowało: Profet njeje čłowjek, kotryž cyle jednorje přichod wěšći! Profet je wot Boha posłany čłowjek, kotryž z wočinjenymaj wočomaj po swěće chodźi, wšo dokladnje widźi, analyzuje, w swětle Božim widźi a potom z toho konkluzije za přichod čaha. Wěšćenja profeta njejsu potajkim někajke hołe słowa, ale su cyle strózbje z Božimaj wočomaj widžane konsekwency nětčieho stawa za přichod.

Profet Hesekiel, wot kotrehož je naše hrono, běše měšnik templa a skutkowaše jako profet mjez wuhnatyjma Israilitami w Babylonje w lětach 593–571 před našim ličenjom časa (kotrež počahuje so na narod Jězusa). Hesekiel je profet skutka. To, štož chce wón wozjewić, je wón w mnohich symboliskich jednanjach takrjec předstajil. Někotryžkuli farar abo katechet móhl sej wot njeho praktiske, metodiske pokiwu wothladać.

Hačrunjež bě Hesekiel při templu přistajeny měšnik, je wón tola myslenje wo prawym Bohu rozsudnje dale wjedl. Israiliča mjenjachu před wuhnaćom do Babylona, zo je Bóh kruće na templ w Jeruzalemje „zwjazany“. Mějachu jara čłowjeske a we wěstej měrje hišće primitiwne předstawy wo Bohu a běchu stajnje zaso spytowani, svojeho Boha Jahwe přeradžić a so bóle konkretnym boham kaž Baalej přiwobroćić. Poražka israelskeho ludu a zničenje templa, bydlenja Božeho, straseštej wězo mócnje tute primitiwne myslenje wo Bohu a jeho bydlenju a jeho skutkowanju. Tak móžeše Hesekiel takrjec na wotewrjenu rolu syć a wobraz wo Bohu pohlubšić. Do tutoho prócowanja słuša naše hrono, a chcemy sej je pod tutym widom wobhladać.

Słowa hrona dopominaja nas jara na přirunanja Noweho zakonja, na přikład wo zhubjenej wowcy a na słowa Jězusa wo dobrym pastyrju. Profet wěšći tu to, štož je so w Jězusu dopjelniło: Wón je nam předował wo Bohu lubosće, kotryž čłowjekow pyta, za nimi dze, chce kóždeho wumóžić.

Jězus je tutón doskónčny wobraz našeho Boha lubosće předował, ale pola Hesekiela so wón hižo jewi: Jahwe sam stara so jako dobry pastyr wo swój lud – tehdom tón jedyn, israelski lud. Wón wuwjedže Israilitow z wuhnanstwa a dari jim w domiznje krute a njewohrožene bydlenja. W Nowym zakonju wospjetuje so naše hrono direktnje pola Lukaša (19, 10): „Syn čłowjeka je při-

šoł, zo by pytał a wumóžil, štož je zhubjene.“

Hesekiel hižo je Boha wuswobodil wot wuskeho wida „templowego boha“ a je pokazal w Božim nadawku na uniwersalneho, na žane městno wjazaneho Boha. Tajki Bóh, tutón Bóh, pak potom tež njetrjeba so wječić abo maličkostnje chłostać, kaž dyrbjachu to bohoho jednotliwych narodow. Uniwersalny Bóh, Bóh nad cylum swětom a wšitkimi ludami móže jenož Bóh lubosće być!

Mesias, wumóžnik, kotrehož Hesekiel tu wěšći, založi mesianiski čas, w kotrymž budže Bóh sam přez njeho w sprawnosći a w měrje knjezić.

Sprawnosć a měr stej słowje – stej wěcy, kotrež woznamjenjetej w bibliji stajnje zaso Bože kralestwo. Zo by so wone zwoprawdžilo, je trjeba, zo so to „zhubjene“ zaso pyta, to „zabludžene“ zaso přinjesce, to zranjene wobali a to słabe posylni. Stary zakoň myslil konkretnje a myslil na woprawdže tehdom žiwych ludźi. Tež my měli tak konkretnje myslić – a jednać.

Naš Bóh, kotrehož je hižo Hesekiel widžal a kotrehož je nam naš Knjz Jězus Chrystus wozjewjal, je Bóh lubosće, měra a sprawnosće: „Božo, ty njejsy bóg bohatych a mócnych a wuspěšnych, ale ty chceš sprawnosć a lubosć za wšěch. Daj nam za tobu kročić, tebje pytać, hdyž pytamy puće měra a sprawnosće, hdyž myslimy z chudymi a za nich, hdyž smy za druhich žiwi!“

Cyril Pjeh

Michał Nawka narodźi so 1885 w Radworju

Wěcywustojni su lětsa 100 lět po narodženju Michała Nawki wjele wo tym pisali, kak je wón był naš wuběrny basnik a spisowacel, dobry znajer a wučer serbskeje rěče a wobohaćer serbskeje kultury.

Mi wo to dze, zo bychmy na svojeho lubeho wótčince spominali jako na horliwego, woporniwego Serba a pobožneho křesćana. Na njeho posluhać bě radosć. Jeho mysle a rěč běchu čiste a jasne a wjesole. Rady běše mjez nami a my pola njeho. Kajke běchu to rjane bjesady za Nawkec wulkim swójbnym blidom w starej šuli w Radworju. Tam čujachmy my ewangelscy studenća so tak prawje doma. Hdyž do jich doma zastupichmy, dyrbjachmy z „Pomhaj Bóh“ strowić: To je tola rjane, pobožny postrow, by nam Nawkec swěrný katolski nan prajil. Dokelž bě wón nutrnje pobožny, měješe wotewrjenu wutrobu za nas ewangelskich Serbow.

Dr. Błažij Nawka je w cyrkwinskih powěsćach Budysko-katolskeje wosady wopisał wutrobnu, čoplu pobožnosć w staršiskim domje. Zbóžne te džěci, kotrež su tajku žiwu a strowu wěru doma nazhonili! Michał Nawka je sprócnijwe za serbski lud džělał, pisał a basnił, ale ženje njemějachmy pola njeho začić, zo je přenapinany. Za hosći měješe stajnje chwile a lubowaše žortniwu zabawu, kotraž běše přeco zaso polna dobrych pokiwow „za pysk a pjero“. Tajkich wučerjow by nam džensa trjeba było. Mało cuzych słowow wužiwaše, a tola njebě jeho serbsčina kumštna abo akademiska, ale tak prawje jednora a ludowa a runje tohodla za nas wozbožaca. Michał Nawka bě Serb z kóždym słowom, z kóždym skutkom. Ničo rjeńšeho drje njeznaješe hač w pobožnosći so za serbski lud prócować.

Gerhard Wirth

*To wumrěće wšak njeje,
hdyž křesćan domoj dze.
Štož sebi tudy přeje,
je jemu darjene.
Štož wěrił tudy běše,
to widjeć budže tam,
hdyž k wótcej domoj džěše
k tym krasnym njebjesam.*

H. Rösler
po H. v. Redern

Lubuju starobu

Měnju to chutnje: Lubuju starobu. Měnju to runje tak chutnje kaž wěsty farar Flattich, kotryž je jónu swojej młodej žonje swoju lubosć tak wuznał: „Dokelž sym sebi tebe brał, dyrbyju će nětk měc, a dokelž dyrbyju će měc, chcu će rady měc.“ Haj, moje lubosćinske wuznaće k starobje je hišće wo něšto čopliše. Sym nawuknył lubować starobu, před kotrejž so mnozy tak boja. Sym nawuknył ju lubować, njehladajo na wšě nuzy a wobćežnosće, kiž ze sobu přinjese. Lubuju ju z toho časa, zo sym pytnyl, zo hodži so tež w starobje žiwy byc. Wězo hinak hač na ranju abo připołdnju žiwjenja, ale tohodla nic hubjenšo, haj we wěstěj měrje samo lěpje a zrališo. Wězo njesměš na wječoru žiwjenja wjace młody byc chcyć. Njesměš chcyć wjace telko skutkować a telko plaćić mjenz ludźimi kaž dotal a potom skorzić, hdyž to wjace možno njeje. Na starobu dyrbi so čłowjek nastajić kaž na cyle nowy wotrězk žiwjenja, kotryž ma cyle swój rytmus a swoje žiwjenske wašnja. Džensa pisaja so toľste knihi wo tym, někotre z nich so tež čitaja. Ja chcu tu jenož skrótka starobje swoju lubosć wuznać. Chcu z tym wšitkim, kotřiž su ze mnu stari, lošt dać, zo bych rady zestarili a rady stari byli.

Lubuju starobu, dokelž móžu nětko strowšo a rozumnišo žiwy byc hač dotal w honjenju džěloweho a powołanskeho žiwjenja. Lubuju swój wuměnk, dokelž móžu w nim wobojce měc: měr a džěło — a štož mi wosebje lube je: měrne džěło.

Lubuju wječor žiwjenja, dokelž směm tež na nim hišće wjele dožiwić, wjele wjesela a wjele zrudoby. Wobojce dožiwju z wotstawkom stareho čłowjeka, kotryž wšitko hižo kaž ze zdalenosće widźi. Něštožkuli widžu tohodla snadź jasnšo hač w času, w kotrymž sym podawkam cyle blisko byl.

Lubuju starobu, dokelž móžu sej nětko wjace časa znać za druhich ludźi, wjace časa za swojich lubych, dalokož jich hišće mam: za swojich přiwuznych, susodow, přećelow a znaty. Hajenje poćahow k druhim ludźom je cyle wažne w našim čłowjeskim byću, a w honjenju powołanskeho žiwjenja smy so přemaalowo to starali.

Lubuju wuměnk, dokelž móžu sej nětko na swjatych dnjach a na wšědných dnjach wjace časa za to znać, zo bych słuchał sam abo zhromadnje z druhimi na Bože słowo, zo bych z Bohom rečał wo wšěm, štož mi wažne je.

A skónčnje: Lubuju wječor žiwjenja, dokelž so podlěšace chlědky mje přeco na to dopominaja, zo nóc so bliži a zo je najwjetši čas, swoju wutrobu „na wěčnosć zwučić“ a so na to přihotować, přez nóc do krasneho ranja wěčnosće pućować.

Gerat Lazar

26. serbski cyrkwinski džen 17./18. junija 1972 we Łazu

Čehodla smy tute lěto zaso do Łaza šli? W nim běchu posmjertny dweju wuznamneju fararjow tuteje wosady: Před 100 lěta zemrě Handrij Zejler a před 30 lěta Jurij Malink. Syn naposledku mjenowaneho, bratr Pětr Malink, rysowaše nam sobotu popołdnju na wuběrne wašnje wobraz žiwjenja Handrija Zejlerja. Po tym do běše najpředy z duchownym w Klukšu, přinde 1835 za fararja do Łaza, hdžež je hač do swojeje smjerće 15. 10. 1872 w žohnowanju skutkował. Bóh Knjež bė

dał Handrijej Zejlerjej bohate duchowne dary, kotrejž je pilnje, horliwje, nješebičnje we wulkej lubosći k serbstwu wužiwał. Pětr Malink je zamóhl w swójim přednošku tak rjenje wuzběhować, kajak wjeselosć a radosć je mjenowany nam Serbam dawał.

Njedželu na kemšach měještaj službu synaj Łazowskeje wosady: jako liturg farar Jan Paler-Hušćanski (z Třoch Žonow) a jako přećel Richard Sołta-Wojerowski (z Bjedrichec). Jako tekst měješe: „Bohu budž džak, mi je so smilnosć dóstała.“ (1. Tim. 1, 12–17.) Wyši cyrkwinski rada Henckel z Drježdžan a wyši konsistorialny rada Jürgensohn ze Zhorjelca nas postrowištaj w mjenje swojeje cyrkwjow a biskopow. Sotra Klicmanová z Budějovic, lajska předarka Čěkosłowakskeje cyrkwy, rečeše k nam serbsce. Wona so znaješ ze Serbami hižo 40 lět a je w lubosći k nim jich reč nawukyla. Němsce wona tež móže, ale rady njerěči. A jako so ju prašachmy, čehodla nic, wona wotmołwi: „Mój mandželski je dyrbał w Ošwićimje zahynić!“ (KZ Auschwitz). Po kemšach smy wěnjaj na rowaj Handrija Zejlerja a Jurja Malinka položili.

Wjesola a dobra bě zaso naša připołdniša bjesada na farskej zahrodze. Wšitcy ze zahoritósću sobu spěwachu naše lube narodne spěwy a kežbnje posluhachu na recitacije Zejlerjowych basnjow a fabulow.

Popołdniša zhromadizna steješo pod hesłom cyrkwinskeho dnja: „Zmysl žiwjenja.“

Sotra dr. Šerakowa a br. Pětr Malink so zaběraštaj w tym zwisku ze žiwjenjom a ze skutowanjom Handrija Zejlerja. Wobaj přednošowarje móžeštaj na zakładze swojich akademiskich studijow wo našim basniku wažne mysle prajić. Sotra wikarka Renata Kralec rozestajese připoslucharjam jako bohosłowća problem zmysla. Wona nam wuzraznje wědomosćno-systematiski přednosk džeržeše. Bratr dr. med. Arnošt Wirth jako lékař wo samsnej wěcy rečeše. Wón so wosebje poćahowaše na přisahu stareho grjekskeho lekarja Hippokratesa: „Ty dyrbiš žiwjenje wot plodženja hač do jeho smjerće česćić!“ a wuwjedže, što to na sebi ma za moderne lékařstwo.

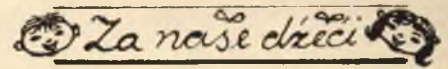
Bratr farar Pawoł Albert nas zwjeseli ze solospěwom.

Łazowski cyrkwinski džen so bohužel runje na tym dnju wotměwaše, na kotrymž woni w Ochranowje (Herrnhut) 250. jubilej Bratrowskeje jednoty swjećachu. Tež někotři Serbja so na tym wobdžělchu a runje tak ekumenicy hosćo z Čech, kiž wobžarowachu, zo njemóža mjez nami byc. Ale mjez ewangelskimi Čechami a tež Serbami wobsteja dobre, stare styki. Runje serbstwo ma pietizma a Ochranowej za dobry wliw jara džakowne byc.

Naš swěrný čěski bratr a přećel Pawoł Tomko běše nam rymowany postrow ze 6 štučkami připóstał, z kotrehož tu 1. a poslednju štučku wozjewjamy:

Tak rad bych byl při Was na wopyće w krasnej našej Lužicy!
Hižom lěta smy so njewidželi.
Kak Wam so dže, bratra, sotry –
Wy lubi młodzi přećelow? ...
Lužica moja – přećeljo moji –
postrowjam Was z Tatrow dalokich.
Budž z Wami Bóh Trojjenički.
Njeh kóždy z Was je posoł Boži,
muž wěry rjekowski!

Njeje to hnujace znamjo słowjanskeje a křesćanskeje bratrowskeje zwjazanosće?

Biblija

Grjekske słowo „biblos“ reka do serbsčiny přeložene „kniha“. Hdyž rečimy wo bibliji, rečimy potajkim jenož wo knize. Hinašeho mjena wona njetrjeba, dokelž je najwažniša kniha za křesćanow.

Bibliju mjenujemy tež „Swjate pismo“ a to tohodla, dokelž je w njej napisane, kak je Bóh do žiwjenja čłowjekow zapřimnył a kak su čłowjekojo to dožiwiłi. Bibliju samu su čłowjekojo napisali, ale my do toho wěrimy, zo z jich słowow Bóh sam k nam reči. Wšě stawizny w bibliji reča wo wulkosći Boha, wo tym, zo je wón kněz swěta, a wo tym, kak so wo čłowjekow stara.

Biblija wobsteji z dweju džělow, ze Stareho a z Noweho zakonja. Mjenujemy jej tohodla tak, dokelž stej we woběmaj wopisane zakonje, kiž je Bóh čłowjekam dał a přez kotrejž je z čłowjekami přećelstwo a zwjazk stworił.

W Starym zakonju móžemy čitać, što je israelski lud dožiwił w času do naroda Jězusa. Zhonimy, kak je Bóh Židow škital, kak je tutón lud wjeđł w dobrych a hubjenych časach, zo by jemu pokazał, zo je Bóh jenički kněz, kotryž ma mocy nad čłowjekami.

W Nowym zakonju su napisane stawizny wo Jězusu, mjenujemy je scěnja. Starosłowjanske je tute mjeno a praji so tohodla, dokelž so teksty čitaja. W němčinje wužiwa so za scěnja laćonske słowo „Evangelium“, štož reka tak wjele kaž „wjesola abo dobra powěsć“. Wjesola powěsć, kotruž nam Nowy zakon přinjese, je, zo so tu z narodom, smjerću a zrowastanjenjom Jězusa spjelni slubjenje Stareho zakonja, zo njeje Bóh wodźer a kněz jenož israeliskeho ludu, ale wšěch čłowjekow na swěće. Jězús je do swěta přišoł, zo by čłowjekam wo tym swědčil a jako přiklad za nich žiwy byl.

Po słowje „Evangelium“ mjenujemy so my tež ewangelscy křesćenjo, dokelž je wono dobre poselstwo zakład našeje wěry.
swob. přeř. T. M.

Mudrosć starych Serbow

Prošer ma kisały chlěb a wuměnkar hórki.

Bohu budž džak, zo žani chudzi prošerjo wjace so wo naše durje njeklapaja, zo njetrjebamy posluhać na skóržby wobohich wuměnkarjo. My stari mamy hišće před woćomaj po čěle a po duši danjerodžene prošerske postawy. Na durjach wosobnych měščanow bě hustodosć taflička připinjena

Betteln und Hausieren verboten
Mitglied des Wohltätigkeitsvereines.

Lochke a tunje wažnje so prošerjow wobarać, ale žane pobožne. Chudoba smjerdzi. W „bohatech“ krajach nadežděje hišće wjele prošerjow. Pola nas nic.

Kak je to derje, zo naši stari w burstwie njetrjebaja wjace wuměnkarjo byc. Něhdy drje mējachu wuměnkarjo pisownje před sudnistwom swój wuměnk wučinjny. Kóždy tydžen tak a tak wjele butry, jeji, mloka, chlěba, na ročnych časach tykanc a wosušk, wot kóždeho swinjorezanja dobru koľbasu, krupnu koľbasu, poć a mjaso, a wězo dyrbajachu młodzi tež pjenjezy dawać. Tak běše wujednane, ale wuměnk dawać a wuměnk brać bě hórka naležnosć wulkeje chudoby dla abo tež sku-

posće dla. Wězo njeběše wuměnkarski chłěb přeco hórki, ale husto wšak.

Spominajmy na to, zo mějachu stare, złote časy tež swoje nuzy.

Gerhard Wirth

Korla Awgust Fiedler

„... tuž, o bratřa, spěwajće, zo nam Serbstwo njezańdźe!“ Tuta horliwa namołwa Korle Awgusta Fiedlerja (15. 11. 1835 hač do 16. 5. 1917) mohła być tež moto jeho samsneho byća. Česćowne to dopomnjeće na 150. narodniny serbskeho pedagoga, hudźbneho prócowarja, redaktora, publicista a basnika, kotryž steješe njepowalny we wichorach swójeho časa.

K. A. Fiedler bě syn wobsydniaka herbskeje korčmy w Njezdašecach. Zamóžnemu młodźencej skićeše šulstwo prawy powołanski puć. Jako wučer a wyši wučer (1858–1868, 1889–1901) na Krajnostawskim wučerskim seminaru w Budyšinje móžeše swojim serbskim chowancam dolhe lěta być ze spuščomnej fachowej a přikladnej ideelnej zepěru.

Zahoriće dožiwi Fiedler přerjnu fazu serbskich spěwanskich swjedženjow (1845–1851), přewšo wobdźiwujo wumělstwowo skutkowanje a tworjenje K. A. Kocora (1822–1904). Lěta 1860 wozjewi w Časopisu Mačicy Serbskeje dokladne pojednanje wo dotalnych spěwanskich swjedženjach. Zo by (po 9lětnej přestawce) direktnje dopomhał k wozrodženju tutych hordoznych zarjadowanjow, založi Fiedler samsneho lěta chór „Luměr“. Jeho wutrobite přečelstwo z mištrom serbskeje hudźby korjeni w tutym zawěro krasnym skutku. Nichtó njemóžeše pozdžišo być z powołanišim awtorom nekrologa K. A. Kocora (CMS 1905) hač jeho swěrný, wutrajny pomocnik.

K. A. Fiedlerja tyše tež tragiski wosobinski dońt: Jeho žena, Matilda rodž. Stangec (1840–1871), hwězda serbskich spěwanskich swjedženjow, tohorunja tež nadźije zbudźaca poetka, zemře po krótkim, zbožownym mandželstwje. Fiedler womjelkny jako basnik po třoch lětdžesatkach...

Jako redaktor „Lužičana“ (1866–1872) a „Pomhaj Bóh“ (1901–1917) a jako awtor přirodowědomostnych, zemjepisnych a filozofiskich nastawkow w Serbskich Nowinach staji Fiedler wšě swoje duchowne mocy do službow ludoweho kubljanja a narodneho džěla. Samo wo serbske dźiwadłownistwo so staraše. Zo by „lubosć k narodnosći“ pohlubšił a ze spěwanjom „k nadobnišemu, dostojnišemu žiwjenju“ dowjedł, zestaja Fiedler

Dürer: So modlacey ruce

In memoriam

W jednym z poslednich čisłow Pomhaj Bóh bě rozprawa wo Poršičan pozawnowym chorje. Z njeje mjez druhim zhonichmy, zo Maks Glien z Nowych Poršic w tutym cyrkwiniskim hudźbnym čělesu hižo dlěje hač 40 lět sobu skutkuje. Mjeztym dyrbjachmy zhonić, zo je tuťon sprawny a přečelny ewangelski Serb Maks Glien spočatk awgusta po krótkej, čezkej chorosći zemřeł. Česćujo a žarujó spominam na mi tak droheho zemrěteho, kotrehož před 40 lětami w cuzbje na tak spodziwne wašnje zetkach a so z nim wusko sprěcelich:

W juniju 1945 Zahnachu nas Američenjo do lěhwa ze 40 000 wójskimi jatymi pola Frankenberga nad Eder w Poruhrskej. Za někotre dny tu zhonichmy, zo chcedža wěstu ličbu jatych – ratarjow a železnicarjow bjez bruneje zańdženosće – do domizny pušćić. Jednoho dnja džěše tuž młody Žid w ameriskej uniformje přez wulke hale koncerneweho zawoda a wuwola mjena tych, kiž běchu za pušćenje předwjdžani. Mjena tych, kiž so w přernej hali njepřizjewichu, čitaše wón w přichodnej hali znowa – w dobrej němčinje. Hdyž zbožowny tež swoje mjeno zaslyšach, dońdžech sej po swoju woprawnjenku (cedlku). Hdyž so na swoje město wróćich, přiběža za mnu jara wuhlódnjeny sobujaty a so mje prašeše, hač sym ja tón z Budyskeje kónčiny. Wotmołwejo to zdžělich, a wón chcyše wědžec, zwotkel sym. Hdyž prajach, zo sym z Radworja, mi wony praji, zo je

z Nowych Poršic a je Maks Glien. Wosebje zbožowny bě wokomik, hdyž so mje M. Glien woprasa, hač móžu serbsce – a hdyž to wuznach, bě naju přečelstwo zwjazane. Přidružili so namaj hišće młody jaty z Lubija a dalši z Radeberga. Z toho dnja džeržachmy kruće hromadže, tež hdyž nas hižo nazajtra do Erfurta – do kasernow – zwozychu. Mějachmy hižo plačiwe podložki za nawrót do domizny. Tu w Erfurce – tehdy hišće ameriske pasmo – hromadžachu so zbožowni z jatby pušćeni po swojich wobwodnych městach, zwotkel jich Američenjo – přewažnje Čornuš – do swojich wokrjesnych městow rozwozochu. Ale hižo krótkie dny po tym buchmy njelubje wostróznjeni – woni wožachu jenož do zapadnych pasmow – z jatymi ze sowjetskeho pasma pjelnjachu so kaserny z kóždym dnjom bóle. W tutej situaciji dyrbjachmy z najhóršim ličić...

Tuž kowachmy zwažliwy plan: Plačiwe papjery wobsedžachmy, chcychmy na swobodu a domoj, tuž so rozsudžichmy, zo raz rano zahe z kasernow čeknjemy. Mějach na zbožo kompas a kartu – a naš plan zwoprawdžichmy. Pola Glauchawy bě w tutym času pasmowa mjeza, na mosće nad Muldu stejachu ameriske a sowjetske patrolje. Sčahnychmy so wróće a přepławachmy na trošku wušim městnje Glauchawsku Muldu. Nětko běchmy w sowjetskim pasmje! Dowěrichmy so nutrnje Božej pomocy, a twarjach kruće tež na swoju poměrnje dobrou znajomosć ruskeje řeče, kotruž běch sebi po štyrjoch lětach w Ruskej přiswojił. A woprawdže, moja

lěta 1878 „Towaršny spěwnik za serbski lud“. Tež jeho „Spěwna radosć za serbske džěci“ z lěta 1880 přibližuje wědomemu Serbej do džensnišeho dnja njezahinliwe wěcowne a etiske hódnoty.

Dr. Jan Rawp

Naše nowiny a časopisy před 100 lětami

Z Barta

Na Bartskich a Rakojdžanskich knježich ležomnosćach so po dwělětnej přestawce 7. nowembra wulka hońtwa wotbywaše. Rano naspomnjeneho dnja škrjebotace różkowe signale hońtwjerjow a honjerjow k wjeselej hońtwje wołachu. Honjerjow, kotrymž běchu so kije, čerwjenočelne chorhojki a klepotaki dałe, k hońtwnišćam na rěblowaných wozach wožachu. Honjerjo hońtwišćo wobstupiwši na date znamjo klepotać a wołać započachu. Spłóšena zwěrina ze swójeho schowa wuhnata so k rynkej hońtwjerjow čěri. Tu ju třělenje powita, a kulki smjerć do njeje njesu. Hnydom w přerim hońtwišću móžachu hońtwjerjo jara spokojom być; 116 zajacow bě so potrělało. Na to so spěwajo a juskajo k druhemu hońtwišću wjezechu, hdžež so po tym samym wašnju honješe. Wječor, hdy so čmičkaše, so kónč hońtwy duješe a potrěłana džiwina so přeliči. K wjeselu a zdobom k chwalebje 14 hońtwjerjow, kotřiž běchu so při hońtwje wobdžělili, so wuliči, zo bě 470 zajacow pódla wjacorych kurwotow a bažantow přez wěstu ruku hońtwjerjow panuła. Za wjele lět na našich knježich ležomnosćach hońtwinski dobytk tak wulki kaž lěta był njeje.

Serbske Nowiny,
sobotu, 14. nowembra 1885

rušćina bě nam na zbožo – paserowachmy bjez čězow sowjetske straže a wjerske jednotki. Rozmołwy w ruskej řeči zbudžowachu dowěru, a dóstachmy husto pomoc, poradu a wosebje cyrobu wot sowjetskich wojakow! Po džewjeć dnjach pućowanja běchmy w Čěškecach (za Bačonjom). Tam pola dobreje swójby powobjedowachmy, a ja bježach po wutrobnym rozhožnowanju na Čornecy–Haslow do Radworja. Maks Glien a wony Seyfert z Lubija tež samsny džerž swojich lubych dosčahnychu. – Tón štwórty, železnicar z Radeberga, nam wječor před našim předewzaćom w Erfurce džěli, zo so na tutym „křiwym“ předewzaću njewobdžěli. Wón mi pozdžišo raz pišaše, zo su Američenjo jatych ze sowjetskeho pasma wudali Francozom, hdžež dyrbjachu potom hišće 2,5 lěta w Elzasu w podkópkach džělać. A my zbožowni běchmy z Božej pomocu, z wulkej dowěru a trošku kuražu 26. junija 1945 doma pola swojich swójbných.

Z Maksom Glienom a jeho swójbysmy so potom wospjet wopytowali, sebi dopisowali a so na dalše wopyty přihotowali. Wjacednjowy dopuć njebě nam na žadny pad wostudły – mějachmy telko temow hospodarskeho, politiskeho a wosebje tež **ekumeniskeho** razu. To běchu natwarjace rozmołwy za ewangelskeho Serba z Poršic a katolskeho z Radworja!

Swojemu lubemu, wutrajnemu a kruće wěriwemu přečelju z woneje čezkeje doby tež z tutoho městna hišće wutrobne: „Spi w Božim pokoju!“

Jurij Pawluš

POWĚSĆE

Horni Wujězd

We wosadnym łopješku za Hornjowu-jězdžansku wosadu čítamy w septembru 1985 slědowace:

30. 8. 1885, to je před sto lětami, narodži so Pětr-Pawoł Krawc, kotryž bě wot 1911–1954 kantor w našej wosadze. Podla swojeje cyrkwinsko-hudźbnej služby založi měšany chór, bě wučer a wěnowaše so najwšelakorišim zaběram. Rězbarske a modelowane wudźělki swědca wo jeho tworjacej nadarjenosci. Jeho wosebity zajim plačeše zběranju stareje serbskeje materielneje kultury, domiznowědnemu slědženju a dostojnemu wuhotowanju kěrchowa. Na jeho iniciatiwu wotmėwachu so hač do jeho smjerce tež w našej wosadze někotre króc za lěto serbske Bože služby.

Dodawk: 30. 8. 1985 spominaše so we wječornej nutrnosti, kotraž so kónc tydźenja w Hornim Wujězdze wotmėwa, tež na kantora Krawca, Serbski superintendent położy runjež wosadnemu fararjaj Ralf-Ekhardej Schätze po tym kwěcel na Krawcowy row.

Njeswačidło

W noci na 26. 8. bu na tudyšim pohrjebnišću wot njewušnych njedočinow na 20 narownych pomnikow spowalenyh abo wuwalenyh. Podawk so wyšnoscí a zawostajenym potrjechenych rowow wozjewi.

Njeswačidło

Rjenje je na starych ludži sluchač, hdyž nam ze svojich bohatech nazhonenjow powědaja. Tak so tež mi zeńdze, hdyž wopytach knjeza Ernsta Lehmannna w Njeswačidle.

Při poměrnej dobrej cílnej a duchownej strowoče woswjeći 12. 9. 1985 w kruhu přiwiuznych swoje 90. narodniny. Tež wosada jeho na tutym dnju z pozawnamy počesci.

Jubilar narodži so na džensa rozpadowacym Krončanskim mlynje, kiž staršej pozdžišo předašaj a so na kubło w Bošecach (Baschütz) přesydlisťaj. Jako młody pachol nazhoni hrózbu přenjeje swětoweje wójny pola Verduna. 32lětny woženi so z Marthu Lehmannec ze Zemichowa pola Hodžija, hdžež jeju farar Vogt zwėrowa na bibliske hesło: Twoje słowo je mojim puču (Psalm 105, 119). Swėru je so w swojbe prócował, po tutym hesle žywi być. 1930 wotnaja sebi kubło w Njeswačidle, kiž pozdžišo kupi, a so tak do ródnjej wosady wróci. Po 30lětnym samostatnym hospodarjenju mjeješe so tež rozestajeć z nowym, wulkim přewrotom w ratarstwje. Tak je tež jako rentnar hišće něšto lět w prodruštwje džěłal. 1977 smėdžeše swój zloty mandželski jubilej woswjećić. Swėru wopytowaše ze swojeje mandželskej serbske kemše, doniž jemu tuta 1981 njezemrě. Tež nětko wobdžěla so hišće na kóžděj serbskej Božej službje. Bóh Knjez spojč jemu miły wječor žiwjenja!
A. Grofa

Lupoj

Naša mała diasporska wosada — 325 wosadnych — smě so Bohu džakowač. Smy to dokonjeli: Cyrkwina třěcha je překryta!

Tajku třěchu překryć je za wjele wosadow maličkosć. Za nas pak — za mału ewangelsku wosadu w katolskej wokolinje — nimale njepřewinjomna hora. Nječachmy znowa kryć, ale překryć. 6 lět přemyslowachmy, jednachmy, ale

bjez wunoška, doniž njenamakachmy nadobo zańdžene lěto poswjatokowu brigadu. W zhromadnym džěle z twarskim zawodom, z instalaterom a mnohimy dobrowólnymy pomocnikami našeje wosady započachmy 6. meje 1985 džělač. Třěšne cyhele na cyrkwinej łubi a darjene cyhele při cyrkwi mějachu so klepač, łaty wuporjedzić a nowe zasađzić, cyrkwine murje wuporjedzić, lijawy a wokna so barbić a nic naposledk pilnych rjemjeslnikow zastarač, to wšitko wukonjachu dobrowólnicy našeje wosady.

Tuž mózachmy potom dnja 11. junija 1985 na 1 500 džěłowych hodžin wot 60 pomocnikow zhladowač. Wot snadneho zaplašćenja wrócihu mi 2 000 hr, dokelž njechachu nič to džělo měč.

Wjesoly zahrodny swjėdženj započo so z pobožnosću w cyrkwi a ze spěwom „Njech Bohu džakuje so wutroba wšěch ludži“. Bóh je nas škital přede wšem zlým a nam při wšem hubjenym wje-drije lětsa stajnje w prawym času slóńčko a dešč wobradžił.
J. Sonntag

Jubilej cyrkwjow a kapałkow we Wojerowskej eforiji

Čorny Cholmc

125 lět je cyrkej w Čornym Cholmcu.

Tužon jubilej počahuje so na cyrkwinski łódž, kotraž natwari a woswjeći so po wohenju w lěće 1860 znowa. Na to dopomina hišće cyrkwinska chorhoj, na kotrejž je wušiwany datum 5. 11. 1860.

Ze stareje barokoweje cyrkweje su so wuchowali:

- hlowny wołtar
- krčenski jandžel
- klětka.

Jednore ławki a łubje pochodžeja z poľojcy zańdženeho lětoštoka, byrgle su so spočatk tutoho natwarili. Wěža je z lěta 1747 a je za džensnišu cyrkej trochu niska. Pječa je so njepřečelow w 30lětnj wójnje dla wo něšto skrótsiła.

Za cyrkej je so po wójnje nowy zwon kupił. W lětach 1979–1981 je so wěža překryła a wobmjetała, wjedrowa chorhojčka so znowa pozłoci, a na njej wdzimny nětč lětoličby 1747, 1860 a 1979. Wěža dósta tohorunja dwaj nowej cyfrownikaj. — Za přichod zwostanje hišće překryće cyrkwinskeje třěchi a wobnowjenje byrglow.

Tež na kěrchowje je so wjele stało: Nowa čelownja je so natwariła a wužiwa so jako zymska cyrkej, kěrchowowa murja je so zdžěla wuporjedžiła, a pućiki so z kamjenjami wobdachu.

Roholň

Před 90 lětami natwari so kapałka w Roholnju.

Roholň je wjeska njedaloko Wojerec, do kotrejž wosady tež słuša. Kěrchow založi so tam w lěće 1895, a na nim chowaja tež čěla ze susodneje Šiboje, kotraž do Łazowskeje wosady słuša. W samsnym lěće natwari so w Roholni čelownja, kotraž služěše w zańdženski bōle za wotstajenje kěrchowoskeho grata. Před 15 lětami wobnowi a rozšěri so čelownja a služi džens poprawnemu zaměrej. Wona słuša gmejnje. Jeje zwon přewodža zemrětych k poslednjemu wotpočinkej, zwoni sobotu wječor njedželu nutř a napomina njedželu wosadnych na Bože služby we Wojerecach a we Łazu.

Njedžichow

80lětny jubilej swojeje cyrkweje woswjeći ewangelska wosada w Njedžichowje. Wona je dotal wjele za zdžerženje tutoho twara dokonjała:

1962 nutřkowna renowacija
1963 nowe byrgle
1972 překryće wěže a wudospólnjenje zwonow.

Daše džěla su planowane kaž překryće cyrkwineje třěchi.

Hórnikcey

Před 65 lětami natwari so jednora drjewjana cyrkwička w Hórnikcach a so za čas skutkowanja fararja dr. Zygusa wobnowi, kotryž je tež za serbske naležnosće w cyrkwi wjele činil.

Zajimawe na tutej cyrkwi je, zo wužiwa so wot spočatka tež wot katolskich a swědči z tym wo dobrej ekumenje.

Tež Krajnocyrkwinske zjednoćenstwo wotmėwa tam swoje pobožnosće.

Běly Cholmc

50 lět kapałka w Bělým Cholmcu.

Tuta cyrkwička natwari so po přikładze Łazowskeje cyrkweje, do kotrejž wosady Běly Cholmc słuša, z małej wěžu z lěta 1935. Wěža ma dwaj małej zwonaj. Twarc tuteje kapałki bě zaslužbny farar Jurij Malink, kotrehož nacisća dla přislušnosće k wuznawarskeje cyrkwi a dla zasadženja za serbstwo w lěće 1938 z Łaza wupokazachu. Wón zemrě w lěće 1942 we Wulkim Rietzu, a jeho row nadeńdzemy na Łazowskim kěrchowje.

Farar Malink zasadži so tohorunja za twar a woswjećenje cyrkweje we Łuču (1935) pola Delnjeho Wujězda, kotraž pak je so hórništwa dla zhubiła. G. W.

Přispomnjenčko

W poslednim přispomnjenčku sym so wšitkim džakował, kiž so sobu wo naš časopis staraja. Džensa chcju so wosebje fararjaj Pjechej džakowač, kiž je nětko cyle lěto nam hrono za „Pomhaj Bóh“ wukładł. Wot přichodneho wudaća sem so pod hronom jeho mjeno wjac njejewi. Nadžijam pak so, zo budže dale do našeho časopisa dopisowač!

S. Albert

SERBSKE BOŽE SLUŽBY

Serbske Bože služby nowember 1985

3. 11. — 22. njedžela po Swjatej trojicy
Budyšin-Michalska: 9.00 hodž. kemše (Albert)
Budestecy: 14.00 hodž. kemše (Albert)

10. 11. — Dopředposlednja njedžela
w cyrkwiskim lěće
Huska: 10.00 hodž. kemše (G. Lazar)

17. 11. — Předposlednja njedžela
w cyrkwiskim lěće
Hrodžišo: 8.30 hodž. kemše (Malink)
Poršicy: 8.30 hodž. kemše z Božim wotkazanjom (Wirth)
Bart: 10.00 hodž. kemše (Malink)
Budyšink: 10.00 hodž. kemše z Božim wotkazanjom (Wirth)
Hodžij: 10.00 hodž. kemše z Božim wotkazanjom (G. Lazar)

1. 12. — 1. njedžela w adwėnce
Budyšin-Michalska: 9.00 hodž. kemše z Božim wotkazanjom (Albert)
Budestecy: 14.00 hodž. kemše z Božim wotkazanjom (Albert)
Bukeycy: 14.30 hodž. kemše z Božim wotkazanjom (G. Lazar)

Pomhaj Bóh, časopis ewangelskich Serbow. Rjaduje Konwent serbskich ewangelskich duchownych. — Ludowe nakladnistwo Domowina, Budyšin, Sukelnka 27. Redaktor: sup. Siegfried Albert, 8600 Budyšin, Serbski kěrchow, tel. 422 01. Ekspedicija: farar G. Lazar, 8601 Bukeycy (Hochkirch), Kirchweg 3. — Lic. č. 417 Nowinarskeho zarjada pola předsydy Ministeriskeje rady NDR. — Čišeć: Nowa Doba, čišćernja Domowina w Budyšinje (III-4-9-1623). — Wuchadža jonkróc za měsac. Přinoški a dary na konto: Sorbische evangelische Superintendentur Bautzen, Sp. Bautzen 4962-30-110 — Index-Nummer 32821